

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

עירייה המבקשת לפרוץ מוצא לרחוב
כשעד היום היה ללא מוצא

תיק ממונות מס' 2375-עד

נושא הדיון

קבוצת דיירים ברחוב ללא מוצא בעיר שקטה, תובעים את ראש העירייה נגד התכנית לפרוץ את הרחוב שלהם שישימש מעבר לרחוב ראשי. הם טוענים שהתכנית תהפוך את הרחוב שלהם משקט לרועש ולמעבר למכוניות לרחוב הראשי. הם פנו לרב העיר אך לטענתם הפנה אותם לבי"ד. כך גם הורה להם הגר"ק שליט"א שדינה של עירייה כדינו של כל אדם לברר את הטענות בבי"ד.

צד ב' לא הופיע לדיון בטענה שהחוק אינו מאפשר לו לדון בד"ת.

פסק דין

לאור סירובו של צד ב' לדון בד"ת, רשאי צד א' לתובעו בכל מקום.

(-) שמואל חיים דומב

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. עירייה המנוהלת ע"י נבחרים צבור שומר תו"מ ובראשה עומד אדם שומר תו"מ, האם יש לה דין של ז' טובי העיר.
- ב. רחוב שהוחזק להיות ללא מוצא, האם רשאים ז' טובי העיר לפרוץ אותו.

תשובה

א. בגדר טובי העיר שהחלטותיהם קובעות, כתב המצי"ט ח"א סי' פד שהם ראשי העיר בחכמה ויראת הט"א. ובתשובות מיימוניות לס' קנין סי' כז כתב שצריך שיאמרו דעתם לשם שמים. וכתב החזו"א ז"צ סי' ד סוף אות טו: אם ז"ט העיר שנצטוו להיטב טובים באמת ובני העיר שצטוו להיטב לא היתה כונתם לשם שמים אלא כפי קירוב דעתם לאנשים מסויימים, אין להנצרות שום כח. ע"כ. ומכלל לאו אתה שומע הן. אם הליצור צחר בראשי העיריה על פי החלטת גדולי ישראל שקראו להצביע בעדס, והם שומרי תו"מ וגשמיים לשולחיהם, הרי הם שלוחי דרבנן, ויש להם כח של גדולי התורה ששלחו, וע"כ דינם כזמ"ה לקבוע ולהחליט על סדרי ניהול עניני העיר.

ובנידון דידן, אמנם רשימת המועמדים שעמדו לבחירה ע"י הליצור נקבעה ע"י אנשי מפלגה "כפי קירוב דעתם לאנשים מסויימים", מ"מ צדיעצד קראו גדולי ישראל להצביע עבור הרשימה, ע"כ יש להם כח של זמ"ה.

ב. פסק השו"ע סי' שעז: מי שהיתה דרך הרצים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הלד מה שנתן נתן וזה שנטל לא זכה בו. וזרמ"א סס: מלך שהחזיקו בו רצים צרשות אסור לקלקלו. ומקורו בגמ' ז"צ לט ב ועוד. וכתב הסמ"ע ס"ק א דאם היה הדרך מיוחד דוקא לבני מצוי או עיר אחת ולא לזולתם דאזי אותן בני העיר ואפילו ז' טובי העיר לחוד יכולין להחליף אותו הדרך בדרך אחר ומי ימחה בידם ותנאם ופסקס קיים, וכ"ש דלא זכו בזה וצוה. ע"כ. והוצאו דצרוו בצאר היטב שס, וכ"כ הלכה למשה נז"מ פ"ג הכ"ז, ע"י פס"ד ירושלים כרך ה עמ' קנא. וצדומה לזה כתב הרשב"א בשו"ת ח"ב סי' רלצ: שעל דעת כן מסר להם המלך את הרשות ואפילו מן הסתם, כ"ש כשנתן המלך או אדני הארץ רשות בפירוש לזה לעשות, שהדבר ידוע שהדרכים עם היותן מסורין לרצים, של אדני הארץ הם והם רשאין לסתום דרכים ולפתוח במקום אחר ולהעמיד דלתות על ראש דרך לפי שהדרכים שלהם הם וכו'. ע"כ. ובשו"ת הריב"ש סי' תכז, יבשו"ת אבקת רוכל סי' מח: ידוע כי דרך הרצים היא לעולם לאדון לשנתה כמו שיראה ולתת לצעלי הבתים דרך מלך אחר וכו'. ע"כ. וכ"כ בגינת ורדים או"ח כלל ג סי' כג ושו"ת חכ"ל סי' ו.

וכתב בשו"ת חת"ס חו"מ סי' מד דלא מיבעיא דהתיקון שתיקנו שרי הקומידאט שאינו נגד דין תורה אלא כתורה עשו, ואילו באו לפנינו היינו ג"כ מתקנים כן, דיש לזה תוקף.

3

לענין, יש לעיין אם ראשי העיריה, על אף שהם חרדים ונבחרו ע"י הצבור בהוראת גדולי התורה, אם דינם כזט"ה, והוא לפי מש"כ בתשו' מיימוניות והחזו"א שהציא האצ"ד שליט"א שז' טובי העיר לריך שיאמרו דעתם לשם שמים, ואם אין דעתם וכוונתם לש"ש אין כח לזט"ה, וכיון שראשי העיר חייבים לנהל את העיר עפ"י חוקי העיריה וחוקי המדינה, והם הם שמחייבים אותם, ואין צידם וזכוחם לנהל את העיר עפ"י התורה כשחוקי המדינה מורים שלא כהלכה, ואם לא יעשו כחוקי המדינה יכופו אותם ע"י הערכאות, לע"ג אם דינם כזט"ה, ואם כוונתם ודעתם לש"ש. וע"י משפט דק ח"ג עמ' 38.

ובעלם הדבר אין לריך לכל זה, דמה שכתב הסמ"ע בזט"ה דיכולים לשנות הדרך זה רק בדרך מיוחדת לבני המצוי הזה או לבני העיר הזו ולא לזולתם, רק אז יכולים זט"ה להחליף הדרך ומי ימחה צידם, אבל כשהמקום והדרך שייך לרבים ולא רק לבני המצוי הזה או לבני העיר הזו ודאי אין זט"ה יכולין להחליפו. ובשו"ע או"ח סי' קנג ע"ג ז' פסק דציהכנ"ס של כרכים אי אפשר למוכרו אף ע"י זט"ה, והוא משום דזכו בו כל העולם, ע"י ט"ז שם ס"ק ו'. ומג"א ס"ק יב הציא בשם הרמ"ט סי' סו דכל דבר השייך לר"ה כגון חלירות או מקוה אמרינן רבים נתנו לזה ולא מצי למוכרו או לסוגרן למנוע מהם אורחים, כי זט"ה אין להם כח כי אם על בני עירם שמינו אותם אבל לא על בני מקומות אחרים שאינם כפופים להם, ע"י מחל"ת השקל שם.

ובנד"ד שהמקום היחזק לגן משחקים ולאו דוקא לבני השכונה שם או רק לבני העיר הזו, אלא כל הצא לשם אף אם אינו תושב העיר הזו זכותו לצוא ואין מי שיכול למונעו, וכבר זכו בו הרבים, צכה"ג אין לזט"ה כח לקחת הגן הזה מהרבים שזכו בו. ועוד, דמלשון הסמ"ע שם מדוייק דמה דיכולין זט"ה להחליף הדרך היא רק בגוונא שנותנים במקומה דרך אחרת, אבל לקחת הדרך צלא לתת אחרת במקומה אפשר דגם זט"ה אין יכולין. וא"כ צניד"ד דראשי העיריה רוצים לקחת את הגן הצבורי ולהעמיד במקומו סמינר ולא נתנו שום גן אחר במקומו, אף אם היה הגן שייך רק לבני השכונה או לבני העיר, וגם אם לראשי העיר היה דין של זט"ה, גם אז ל"ע אם זה בסמכותם לקחת את המקום בלי לתת דרך אחרת במקומו.

ומש"כ האצ"ד שליט"א בשם שו"ת הרשב"א ח"ב סי' רצב שידוע שדרך הרבים היא לעולם לאדוני הארץ ורשאים לסתום ולפתוח כרונס וכו', לכאורה נראה דכל זה נאמר בחו"ל דדינא דמלכותא דינא ומה שכבש אדוני הארץ שייך לו וצוה ס"ל דאף הדרכים שנתנו לרבים של אדוני הארץ הם ורשאין לעשות בהם כרונס, אבל לולי דינא דמלכותא לא היו רשאין לכך, וע"כ צניד"ד אין זה שייך.

יהושע ווייס.

הערה

מש"כ ידלי הדיין הגר"י ווייס שליט"א למכיון שיש רשות לכל באי עולם לצוא ולשחק בגן הצבורי דינו כמו דרך שבין עיר לעיר שזט"ה אין צוהם להחליפו, שכשם שמשרת את העיר הזו כך משרת את העיר השניה, מצינו כע"ז ברשב"א ובריטב"א צ"ב ס' א' דס"ל שאין צכה הרבים למחול הולאת זיוזין מעל רשות הרבים דמאן פייס ומאן מחיל שהרשות של כל העולם הוא,

וכ"ה בשו"ה הרשב"א ח"ב סי' רל"ב הוצא ב"י סי' תיז, שהדרך מסור לכל העולם, אמנם החוס' שם כג' ח' ד"ה אחולי, חולקים וקובעים דמועיל מכירה זט"ה להוליא זיזין מעל רה"ר (ועי' מהריב"ל ח"ג סי' לד שכ"ד המדכי ב"ב אות תקנח בשם מהר"ם), והיינו דכ"ל דזט"ה בעלים גם על רה"ר שבעירם.
ובענין קמכה רהשי העיר בענינים כמו אלו אם דינס כזט"ה, ידועה דעתו של מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שאכן יש למנהלי העיר שנצטוו ע"י כל חלקי הציבור שבעיר, כח של זט"ה (גם אם אינם חרדים).

א.ד.ל.

תשובה להערה

מש"כ האב"ד שליט"א לתלות הדבר במחלוקת הרשב"א והחוס', י"ל להחוס' איירי ברה"ר ששייך רק להגשי העיר וע"ז כתבו דזט"ה הרשות בידם גם למחול, וזה עיקר חידושם דזט"ה יכולים גם למחול על רה"ר, אבל רה"ר דשייך לכל העולם אפשר דכ"ל כהרשב"א דהיזן ביד זט"ה של העיר הזו להפקיע מכל באי עולם, שהרי אינם כפופים להם.

י.ו.

ג

בנידין כח זט"ה צביטול גן עירוני והחלפתו לסמינר, יש להעיר עפ"י הרמ"א בשו"ע סי' צ צסס המרדכי דאין כח ציד טיצי העיר רק להכריח הצור צמה שהיה מנהג מקודם או שקבלו עליהם מדעת כולם אבל אינן רשאים לשנות דבר צמידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי או להפקיע ממון שלא מדעת כולם, עיי"ש, ובניד"ד הרי ליכא מנהג אלל זט"ה הגונים צאמת, וגם אם כן נעשו דברים כאלה צעבר שמא היה מחמת נגיעת אי שוחד, א"כ ליכא למימר צזה מנהג [צפרט כאן דיס כולו הפסד לשכונה ואינו רווח להסמינר, דטוב להם גם צמקום אחר, דהא התלמידות אינן מהשכונה]. ובנוסף לזה יש לציין המהר"ם שיק חו"מ סי' כז דמסתפק אם הדבר נוגע ליחידים והם מוחים נגד זט"ה אם מהני מחאתם. ונראה דמסתפק יש להשאיר המלצ על כנו ואין לשנות הגן [ואם כוחס מטעם מנהג יש לעי' אם גדול ורצ צעיר יכול לצטל סמכותם].

שמשון גרוסמן.